

УДК 373.67

ХУДОЖНЯ ОСВІТА В РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

О.О. Гаркуша

Стаття присвячена проблемі освіти як одному з найголовніших чинників розвитку людини й суспільства. В статті розкривається значущість художньої освіти як невід'ємної категорії формування гармонійно розвинутої творчої особистості. Підкреслюється роль мистецтва в процесі пізнання навколишньої дійсності, його вплив на формування духовних цінностей дитини.

Ключові слова: художня освіта, художня культура, естетичне виховання, образотворче мистецтво, творча діяльність, творчі здібності, образне мислення.

Постановка проблеми. Освіта та професійні здібності завжди високо цінувалися в суспільстві та вважалися головними компонентами успішності й розвиненості як окремої людини, так і всього людства в цілому. Україна належить до числа країн з високим науковим рівнем і характеризується численною кількістю вагомих практичних та теоретичних внесків у різні галузі науки й техніки. Процвітання Батьківщини, головним чином, залежить від того, наскільки повно розкриється творчий потенціал окремої людини, наскільки точно реалізуються її творчі ідеї. В сучасних умовах, коли найголовніші рушії прогресу, такі як наука, культура, освіта, зазнають динамічних соціальних та політичних змін, перед людством постають нові проблеми формування не тільки інтелектуального потенціалу підрастаючих поколінь, а й «висококультурних, творчих, інтелігентних, високоморальних, благородних людей, спроможних транслювати найвищі людські цінності в суспільстві» [5, с. 15]. На сьогоднішній день суспільству потрібні творчі люди, мислення яких відповідає сучасним умовам життя; люди, готові до продуктивної творчої діяльності, самостійного розвитку, здатні легко орієнтуватися у вирішенні творчих завдань, повні творчого запалу та креативних ідей; люди, які з готовністю сприятимуть подальшому розквіту країни. Тобто, як зазначає академік І. А. Зязюн, виникла потреба формування «людини

культури» [3, с. 8]. Художня освіта – один з найдієвіших шляхів в цьому процесі. Вона не тільки відображає життя, а й формує його, створює уявлення про прекрасне, духовно наповнює людську душу. Завданнями художньої освіти є розвиток поліхудожніх творчих можливостей вчителя та учнів, розширення горизонтів освоєння навколишнього світу, природи і культури, формування осмисленого ставлення до мистецтва і виховання інтересу до прекрасного в житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художня освіта та проблема виховання художніх смаків, як внутрішнього духовного стрижня громадянина з високим рівнем культури, широким світоглядом та креативними ідеями, нині є провідною в сучасній педагогічній науці. Багато тем про естетичне виховання засобами мистецтва та художню освіту різних країн світу в свій час було порушено в статтях та наукових розробках багатьох авторів-дослідників, як зарубіжних, так і вітчизняних, а саме Є. Басіна, П. Блонського, О. Бузова, І. Зязюна, Г. Карцивадзе, С. Квятковського, Б. Лихачова, Г. Падалки, О. Полюдової, Г. Шевченко, Б. Юсова та інших.

Актуальність і мета статті. Останнім часом пропонується величезна кількість способів модернізації художньої освіти, розробляються принципово нові підходи, методи та форми в навчанні. Однак, як показує практика, в їх впровадженні виникають певні проблеми. Головною причиною цього, на нашу думку, незважаючи на невичерпну теоретичну базу, є недостатня обізнаність в сутності такого феномену, як художня освіта, в її впливі на всебічний розвиток особистості. Актуальність цього питання обумовило тему нашої статті, метою якої є осмислення та обґрунтування ролі художньої освіти в розвитку окремої людини і всього суспільства загалом.

Виклад основного матеріалу. Художня освіта – це найважливіша складова освітнього простору в процесі пізнання якої, через спеціальні знання, вміння і творчу діяльність, відбувається оволодіння та привласнення людиною художньої спадщини свого народу й людства в цілому, в результаті якого формується і розвивається цілісна особистість, її духовність, творча індивідуальність, інтелект та емоційне багатство, що в перспективі наближає побудову нового інтелектуального і емоційного суспільства.

Мистецтво – головне оруддя художньої освіти. Воно є всюди, у всьому, коло нас, в кожному з нас. Воно завжди супроводжувало і супроводжує людину протягом її життя в різних його проявах.

Мистецтво – це, насамперед, виховання душі, почуттів, повага до духовних цінностей, плекання та збагачення творчої спадщини країни.

В. В. Алексеева, автор численних книг про виховання засобами мистецтва, пише: «Мистецтво складне в своєму організмі і володіє абсолютно особливою усюди проникаючою «нервовою системою» [1, с. 14]. Воно здатне «торкнутися струн людської душі, серця, розуму, глибоко проникнути у внутрішній світ людини і змінити її цінності» [5, с. 14]. Прочитуємо думки радянського літературознавця Ю.М. Лотмана: «...Мистецтво – завжди можливість пережити непережите, повернутися назад, переграти і переробити заново. Воно є досвідом того, що не сталося. Або того, що може статися ... Мистецтво завжди несе в собі деяку таємницю, являє собою відтворення з якоїсь позиції, приховує чийсь погляд на світ. Воно невичерпно в смисловому плані» [2, с. 266]. Потрібно лише бажання, щоб побачити його, відчути, доторкнутися.

Знайомство зі світом мистецтва – це своєрідний процес пізнання та перетворення навколишньої дійсності, який не обмежується самим тільки вивченням художнього матеріалу. «Наука і мистецтво – це ніби два ока людської культури. Саме їх відмінність (і рівноправність) створюють об'ємність нашого знання», – писав Ю. М. Лотман в своїй статті «Про природу мистецтва», – «Мистецтво – форма мислення, без якого людської свідомості не існує, як не існує свідомості з однією півкулею» [2, с. 265].

Пізнаючи специфіку написання якогось твору мистецтва, породженого певними міжособистісними історичними, соціальними, економічними або політичними змінами в соціумі, ми природньо і логічно звертаємося до наук суміжних мистецтву. Наприклад, вивчення першопричин написання того чи іншого витвору мистецтва, умов його створення, мимоволі спонукає нас звертатися до історії того чи іншого періоду. Інтенсивність процесу пізнання за допомогою творчих засобів важко переоцінити, тому що в його основі лежить *зацікавленість*, посилена образним сприйняттям, емоційною силою мистецтва. Вивчення мистецтва спонукає нас використовувати вже наявні знання і здобувати нові. Часом важкі для розуміння й осмислення філософські проблеми стають цілком логічними, набувають нових красок і форм, коли подивитися на них крізь призму мистецтва.

В результаті процесу пізнання виникає цікавість дитини до інших наук, з'являється потреба мислити великими категоріями, що в свою чергу є своєрідним шляхом до всебічного розвитку і повноцінного

формування інтелектуально розвиненої особистості. Доведено, що знання школярів і студентів з галузі суспільних наук в результаті вивчення мистецтва стають більш повнокровними. В. В. Алексеева зазначає: «Пізнавальний процес, що здійснюється в руслі мистецтва, – абсолютно особливий за своєю природою, бо він сприймається людиною як процес задоволення естетичних потреб, і конкретні знання, придбані в цей момент, закріплюються у свідомості назавжди» [1, с. 9].

Для формування художніх навиків важливу роль відіграє раннє прилучення дитини до мистецтва. Саме в період дитинства та раннього шкільного віку з'являється природний інтерес до навколишнього світу у всіх його проявах, виникає бажання до самовираження. Дуже важливо розвивати цей інтерес і заохочувати дитину до нових видів творчої діяльності. Як зазначає доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко: «Саме в цьому віці закладаються основи здатності дивитися на світ очима митця, сприймати його всіма своїми почуттями і прагненням в різних видах художньої творчості виражати своє відчуття і бачення сучасної картини світу» [6, с.149]. Різні види мистецтва впливають на дитину по-різному, але результатом цього впливу є природне визрівання таких новоутворень, як задовільна поведінка, творча уява, здатність до логічного мислення, самоконтролю, що являє собою міцну основу для плідного і систематичного навчання в школі.

Вирішальну роль в навчанні відіграє професіоналізм педагога, його бажання працювати з дітьми, творчо підходити до організації занять, надихати учнів на плідну роботу. Неодмінним фактором навчального процесу є використання сучасних педагогічних методик і техніки викладання предмету. Долучаючись до мистецтва і духовної культури, дитина глибоко сприймає проблеми духовного світу, загальнолюдських цінностей і прагне знайти їх в реальному світі. Саме вчитель мистецтва повинен допомогти дитині «...бачити в красі оточуючого світу, в красі людських відносин духовне благородство, доброту, сердечність і на цій основі стверджувати прекрасне в самому собі» [4, с. 62]. «Перед педагогами стоїть спеціальне навчальне завдання – навчити підлітків естетично сприймати мистецтво, спираючись і на чуттєво-емоційну сферу, і на спеціальні художньо-естетичні знання» [6, с. 154]. Загальновизнано, що творчу особистість може виховати тільки творча особистість. Чим вище здатність до творчої самореалізації самого вчителя, тим вище творчий потенціал його учнів.

Процес художньої освіти досить тривалий і, власне кажучи, безперервний. Існує загальна художня освіта і спеціальна (професійна) художня освіта. Система художньої освіти України представлена різноманітними навчальними закладами, які здійснюють поетапний розвиток людини починаючи з дошкільної освіти і закінчуючи вузівською та академічною професійно-художньою освітою, що дає змогу представити її як структуровану єдність. Існує ряд навчальних закладів для додаткового позакласного розвитку дитини. Різноманітні виставки творів мистецтва, експозиції, покази слугують для залучення більшої кількості людей до царини прекрасного.

Висновок. Таким чином, стає зрозумілим, що саме художня освіта відіграє важливу роль в розвитку особистості, її одухотворенні, формуючи при цьому культурну еліту нації. Вона є могутнім поштовхом до вирішення навислих проблем підготовки і виховання майбутнього покоління з огляду на сучасні цілі, які постали перед наукою і суспільством.

Література

1. Алексеева В. В. Роль художественного наследия в эстетическом воспитании народа / В. В. Алексеева. – М.: Советский художник, 1965. – 72 с.
2. Лотман Ю. М. Статьи по семиотике культуры и искусства / Ю. М. Лотман. Предисл. С. М. Даниэля, сост. Р.Г. Григорьева. – СПб.: Академический проект, 2002. – 543с.
3. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / за ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 3. – 237 с.
5. Шевченко Г.П. Духовно-культурні цінності виховання Людини: монографія / Г.П. Шевченко, Т.Л. Антоненко, О.С. Белих, Є.А. Зеленов, І.М. Карпенко, О.Є. Крсець, С.С. Рашидова, С.Ф. Рашидов, Н.В. Фунтікова, О.О. Шайкіна. – Луганськ: Вид-во «НОУЛІДЖ», 2013. – 332с.
6. Шевченко Г. П. Художественно-эстетическая воспитанность и образованность личности как необходимое условие формирования ее культуры [Электронный ресурс]: Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. Vol. 9, – 2013. – С.149-155. Режим доступа: http://www.academia.edu/5078328/SEANEWDIM_2013_VOL_9_PED_PSYCH

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОРАЗОВАНИЕ В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕКА И ОБЩЕСТВА

Е.А. Гаркуша

Статья посвящена проблеме образования как одному из главных факторов развития человека и общества. В статье раскрывается значимость художественного образования как неотъемлемой категории формирования гармонично развитой личности. Подчеркивается роль искусства в процессе познания окружающей действительности, его влияние на формирование духовных ценностей ребенка.

Ключевые слова: художественное образование, художественная культура, эстетическое воспитание, изобразительное искусство, творческая деятельность, творческие способности, образное мышление.

ART EDUCATION IN HUMAN AND SOCIETY DEVELOPMENT

O.O. Garkusha

The article deals with the problem of education as one of the main factors in human and society development. The article explains the importance of art education as an integral category of formation of a harmonically developed personality. It emphasizes the role of art in the process of reality cognition, its influence on the formation of spiritual values of a child.

Keywords: art education, artistic culture, aesthetic education, visual art, creative work, artistic skills, creative thinking.

Гаркуша О.О. – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Сєвєродонецьк, Україна) E-mail: 3124374@mail.ru

Garkusha O. O. – Postgraduate student of the Chair of Pedagogics of Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: 3124374@mail.ru